

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ніцуляс Тетяна Юріївна

УДК 811.1137

**ВІДТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В
УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДАНІЕЛИ СТІЛ “ДИВО”**

035- Філологія
035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) - англійська

Автореферат
магістерської роботи на здобуття
ступеня магістра філології

Миколаїв – 2019

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконано на кафедрі англійської філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Бужиков Роман Петрович

Захист відбудеться 27 червня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні атестаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Емоції посідають особливе місце у житті людини. Емоції є скрізь, кожна річ і кожна подія викликає якусь певну емоцію і формує думку особистості стосовно них. Емотивність належить до першорядних ознак та невід'ємних складових художнього тексту. Тема експресивно-забарвленої лексики привертає увагу дослідників, які працюють у галузях філософії, фізіології, психології та лінгвістики уже не одне десятиліття.

Результати дослідження експресивно-забарвленої лексики в цілому мають важливе значення і для художнього перекладу, зважаючи на роль такої лексики у створенні ідейно-образної системи першотвору. Традиційно лінгвістика концентрувалася на вивченні емоційної лексики (Л.Г. Бабенко, Є.М. Галкіна-Федорук, В.І. Шаховський та ін.); накопичені різноманітні відомості про емотивну стилістику тексту й експресивний синтаксис (В.І. Болотов, М.В. Гамзюк, Н.О. Позднякова). Однак їх діахронічний аналіз залишався поза увагою. Дослідження фонетичних особливостей функціонування емоційних висловлювань (О.М. Алексієвець, А.А. Калита, Н.Д. Светозарова, Я.Р. Федорів, Т.В. Янчева) розкриває взаємозалежність їх фонетичних і семантико-прагматичних аспектів.

Актуальність нашого дослідження полягає у спробі визначити окремі специфічні риси, які вирізняють емотивну лексику як особливий шар лексики опосередкованої емоціями, передусім, від емоційної лексики, що функціонує у мові й мовленні. Переклад можна розглядати як комплексну форму спілкування. Емоційно-забарвлена лексика, в силу того, що в ній виявляються відношення людини до певного предмету, оцінювання, експресія, національне мислення і сприйняття світу, сама являє собою досить складну систему, що ускладнює процес її передачі іншою мовою. Проблема перекладу емоційно забарвленої лексики продовжує залишатися предметом численних досліджень. Останнім часом посилився інтерес до її розгляду з точки зору стилістики, лінгвокультурології, психолінгвістики, а також інших

лінгвістичних дисциплін. У порівняльному плані дане питання представляє найбільші труднощі.

Традиційно особливо помітна емоційно-забарвлена лексика в творах художньої літератури. Саме тому її передача завжди була одним з найскладніших видів перекладу. Ступінь емоційності властива різним народам в різному ступені. Згідно до існуючої точки зору, українська культура характеризується більшою емоційністю в порівнянні з англомовною культурою. Для передачі емоційної інформації в мові існує велика кількість всіляких лексичних, синтаксичних та інших засобів. Вони відображають взаємодію людини і світу, що виявляється як в чуттєвому сприйнятті, так і в оціночному відношенні людини до світу.

За мету було обрано дослідження особливостей відтворення в українському перекладі експресивно-забарвленої лексики, яка є одним із засобів характеристики персонажів у романі Данієли Стіл "Диво". У цьому творі, основна ідея автора – віднайти кохання головного героя.

Відповідно до мети перед виконанням роботи нами було поставлено наступні завдання:

- визначити поняття «емоція», «оцінка» і «емоційна оцінка» в науковій літературі;
- дослідити функції та види емоційно-забарвленої лексики;
- проаналізувати способи репрезентації емоційно-експресивної інформації в художній літературі;
- вивчити лексичні трансформації при перекладі художнього тексту;
- встановити основні перекладацькі прийоми та трансформації у перекладі роману Данієли Стіл «The Miracle».

Об'єктом дослідження є емоційно-забарвлена лексика

Предмет: основні творчі та художні тенденції, мотиви та образи у творчості поета.

Методи: Для реалізації поставлених завдань в роботі застосовувалися такі методи дослідження: зіставний метод; описовий метод; кількісний аналіз; метод суцільної вибірки.

Наукова новизна: роботи полягає в розгляді емоційно-експресивної інформації як екстралінгвістичною інформації, що представляє в художньому творі єдність мовної та мовленнєвої інформації.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його основні положення та висновки можуть бути використані в курсах зі стилістики англійської мови, міжкультурної комунікації, теорії та практики перекладу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, summary, списку використаних джерел та додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, вказується практична цінність дослідження, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи «Теоретичні аспекти використання емоційно забарвленої лексики» містить три підрозділи. У підрозділі «Експресивність як лінгвістична категорія. Поняття «емоція», «оцінка» і «емоційна оцінка» в науковій літературі». Ми розглянули поняття «емотивність», «експресивність» та «оцінка». Вони мають багато спільного, але не можуть ототожнюватись один з одним. У нашому дослідженні під оцінкою ми розуміємо об'єктивне або суб'єктивне оцінне судження суб'єкта про предмет, людину або ж явище. Під емотивністю розуміємо мовну категорію, яка слугує засобом вербального вираження емоцій.

Експресивність – це властивість одиниці мови або тексту посилювати виразність певного висловлювання, сила вираження емоцій і переживань.

У *підрозділі 1.2. «Експресивно-стилістичні функції та види емоційно-забарвленої лексики»* виділено такі експресивні функції: мнемічно образна, мнемонічна, мнемічно емоційна, відтворювально-мнемічна, емоційноінфікувальна, власне атенційна, візуально-атенційна. Усі експресивні функції стимулюють психічні процеси отримувача інформації. Мнемічні функції-тропи і фігури виступають вербальним сенсорним стимулом, зовнішнім подразником пам'яті адресата, активізують процеси запам'ятовування: прийом експресивної інформації, її відбір та фіксацію. Мнемічно образна функція репрезентує вплив експресивної одиниці на образну пам'ять та уяву. Мнемічно-емоційна функція апелює, передусім, до емоційної сфери індивіда, властивостей емоційного інтелекту, емоційної пам'яті. Відтворювально-мнемічну функцію виконують і тропи, і фігури, для повного та точного інтерпретування яких необхідно залучити певний історико-культурний, національний макроконтекст (аплікація, антономазія, графон тощо). Вона стимулює апелювання до культурного досвіду людини, до її національної свідомості. Емоційно-інфікувальна функція полягає в бажанні «зараження» реципієнта певним емоційним станом, що виражає той чи той троп, та чи та фігура. Власне атенційна функція експресивної одиниці характерна для всіх без винятку тропів, стилістичних фігур. Вона активізує й інтенсифікує зорове сприйняття. Візуально-атенційна функція стимулює увагу адресата, залежить від графічного оформлення тропів та фігур.

У підрозділі 1.3. *«Способи репрезентації емоційно-експресивної інформації в художній літературі»*. Плідне вивчення експресивних функцій мовних засобів можливо лише на базі створення їх загальної типології, класифікації й детального з'ясування сутності мовних механізмів експресивізації. Як стверджував Волек, експресивну функцію мовних знаків необхідно відмежовувати від репрезентативної як самостійне структурне утворення. Він виокремлював три основних функції знаків в комунікативних актах: 1) «експресивну (здатність мовного знака виражати переживання мовця)»; 2) «імпресивну (здатність знака впливати на адресата висловлення)»; 3) «пізнавальну (здатність знака передавати правду (чи неправду) про факти дійсності» У художніх та публіцистичних текстах відбір мовних засобів визначається орієнтуванням на створення образності, виразності, інтенсивності вияву будь-яких ознак або емоцій. Зображальність, емоційність передається тексту не стільки предметно-логічною семантикою слів, скільки тими додатковими засобами, які виникають у значеннєвій структурі лексем в іншому використанні..

Другий розділ – «Емоційно-забарвлені лексичні одиниці та способи їх перекладу» – складається з трьох підрозділів. *Підрозділ 2.1. «Лексичні трансформації при перекладі художнього тексту»* проаналізовано лексичні прийоми перекладу, а саме: транскрипція й транслітерація, калькування, лексико-семантичні заміни, конкретизація, генералізація, модуляція або значеннєвий розвиток; образність.

У підрозділі 2.2. *«Визначення емоційного навантаження слова та труднощі його перекладу»*. Саме в художніх текстах широко використовуються еліптичні речення, особливість яких полягає у пропуску головних чи другорядних членів речення з метою надання висловлюванню вищого ступеня емоційності, динамічності та художньої виразності. Іншим засобом, здатним відображати емоційно-оцінне ставлення адресанта до того, що повідомляється, є повтор, який традиційно розуміють як експліцитне чи

імпліцитне повторення елементів лексичного значення та семантико-структурних компонентів синтаксичних конструкцій. Труднощі виникають при обробці природномовних текстів є неоднозначність (багатозначність) її одиниць, що виявляється на всіх її рівнях та виражається в явищах полісемії, омонімії та синонімії. Говорячи про неоднозначність, можна зазначити лексичну (існування більш ніж одного значення слова, синтаксичну, або структурну (коли одне речення має декілька імовірних варіантів граматичної структури і, відповідно має інше значення).

Третій розділ- « Переклад експресивної лексики у романі Данієли Стіл «Диво» - складається з 2 підрозділів. Підрозділ 3.1 «Еквівалентність перекладу мови оригіналу». Якість перекладу визначається за двома основними критеріями: еквівалентністю та адекватністю. Аналіз низки оригінальних літературних творів та їх перекладів дозволяє зробити висновок, що певні фрагменти перекладеного тексту знаходяться на різному ступені віддаленості від змісту оригіналу. Саме тому в сучасному перекладознавстві доцільно говорити про варіативність еквівалентності, тобто існування різних її видів та аспектів. На основі опрацьованого матеріалу виокремлюємо 5 видів еквівалентності: еквівалентність перекладу першого типу полягає в збереженні тільки тієї частини змісту оригіналу, що складає мету комунікації. В перекладах, що належать до II типу еквівалентності, зберігаються 2 частини зміста оригінала – ціль комунікації та посилання на певну ситуацію. В III групі перекладів зберігаються вже 3 частини змісту оригіналу: ціль комунікації, посилання на ситуацію, та спосіб її описання. В перекладах, що належать до IV типу еквівалентності, окрім цілі комунікації, посилання на ту ж саму ситуацію, та способа її описання зберігається й частина значення синтаксичних структур текста джерела. В перекладах, що належать до V типу еквівалентності, наближеність до оригіналу є максимальною (дослівний переклад).

У підрозділі 3.2 « Основні перекладацькі прийоми та трансформації у перекладі». Виявлені три типи перекладацьких трансформацій: 1) граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни пропозицій; 2) стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші види замін; 3) лексичні трансформації, які включають в себе заміну і додавання, конкретизацію і генералізацію понять. Розглянуті експресивні граматичні конструкції, які утворюють синтаксичний рівень експресивних засобів. До них відносять: інверсія, конструкція з *it* на початку речення. Зворот *it is (was, will be)... who (that, when, etc.)* використовується для виділення будь-якого члена речення, крім присудка, і навіть цілого підрядного речення; конструкція *Condensed Relative*, в якій неозначені займенники *what, who, whatever, whoever, whomever* виступають в ролі підмета; конструкція з використанням ступенів порівняння прикметників та прислівників; заперечні емпатичні конструкції (створені заперечним займенником по поряд з іменником, двома запереченнями, поєднанням частки *not* зі сполучником *until*; конструкція з використанням порівнянь *as. as*

ВИСНОВКИ

Можемо зробити висновок, що оцінка - об'єктивне або суб'єктивне оцінне судження суб'єкта про предмет, людину або ж явище. Під емотивністю розуміємо мовну категорію, яка слугує засобом вербального вираження емоцій. Та експресивність – це властивість одиниці мови або тексту посилювати виразність певного висловлювання, сила вираження емоцій і переживань.

Таким чином, головна функція – експресивна. Це єдина функція, яка виражає почуття та емоції і дає можливість перетворити внутрішнє, суб'єктивне у зовнішнє, об'єктивне, доступне для сприйняття.

Аналіз прикладів перекладу показав, що у переважній більшості випадків перекладач грамотно передала емоційне забарвлення властиву саме оригіналу. Відхилення від оригіналу, в цілому, не впливало на загальну картину перекладу.

При аналізі перекладів були невеликі помилки перекладача. Це було викликано труднощами як на етапі розпізнавання притаманній емоційно забарвленій лексичній одиниці в оригіналі, так і на етапі його сприйняття і підбору відповідного еквівалента в українській мові.

Слід зазначити, що передача у перекладі на належному рівні експресивності літературного тексту є часто важкою задачею. Основне завдання перекладача полягає у тому, аби зберегти як зміст, так і стиль твору оригіналу. Для досягнення передачі відповідного рівня експресивності у українського перекладача є необхідний арсенал прийомів та мовних засобів, хоча при цьому необхідно постійно слідкувати за мовними процесами, що відбиваються у сучасній англійській літературі. Питання передачі стилістичних фігур у процесі перекладу не може бути вирішено одностайно – у кожному конкретному випадку необхідно враховувати характер вживання тієї або іншої фігури, її функціональне навантаження і відповідно до цього знаходити їй ту або іншу відповідність в мові перекладу.

В результаті проведеного аналізу можна спостерігати, що більшість лексичних одиниць перекладено способами контекстуальної заміни та підбору безпосередніх еквівалентів. Такі способи відтворення є досить доречними у ряді випадків, особливо для лексичних одиниць .

На прикладі виконаного перекладу тексту художнього жанру ми розглянули етапи створення перекладачем еквівалентного перекладу. В

процесі вибору кінцевого варіанту перекладу широко використовувалися перекладацькі трансформації.

Підсумовуючи проведений аналіз, слід зазначити, що стилістичні прийоми різних мов мають одну основу, однак їх функціонування в мовленні відрізняється. Одні й ті ж прийоми мають різний ступінь вживаності, виконують різні функції і мають різну питому вагу в стилістичній системі кожної мови, чим і пояснюється необхідність трансформацій.

Під час прийняття перекладацьких рішень зберігалася комунікативна функція тексту перекладу, відповідність його нормам української мови. Результати порівняльного аналізу тексту оригіналу та кінцевого варіанту тексту перекладу дозволяють зробити висновок, що для досягнення змістової близькості перекладу до тексту оригіналу, потрібно знаходити відповідності безеквівалентним лексичним одиницям англійської мови за допомогою перекладацьких трансформацій.

Використання автором експресивно-зabarвленої лексики спостерігаємо в описах емоцій головних персонажів, їх духовного та інтелектуального стану, у вираженні їхнього ставлення до інших героїв, сприйняття навколишнього середовища та соціального простору.

Аналіз показав, що для характеристики своїх персонажів Даніела Стіл використовує різні трансформації перекладу (додавання, опущення, заміна, перебудова, компенсація, генералізація, конкретизація) тропи: метафори, гіперболу, епітети, порівняння та інші стилістичні засоби, за допомогою яких і досягається емоційна лексика. Всі фігури мови, якими насичений твір, служать для автора засобами розкриття свого художнього світу настільки детально і барвисто, щоб читач повною мірою відчув кожен подію і зрозумів кожного описаного персонажа.

Отже, під час аналізу нами було розглянуто групи одиниць, представлених на лексичному і стилістичному рівнях. Всі мовні засоби, якими насичений роман Даніели Стіл «Диво», є для автора засобами

розкриття свого художнього світу настільки детально і барвисто, задля того, щоб читач повною мірою відчув кожну подію, зрозумів душу кожного описаного персонажа, прожив всі атмосфери, які пронизані у всьому романі.

АНОТАЦІЯ

Ніцуляс Т.Ю. – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Художні тексти використовують багатство мовних засобів, метою яких є виправдання певного враження на читача. У роботі розглядаються приклади перекладу емоційних лексичних одиниць з англійської на українську мову на матеріал роману.

Слід зазначити, що експресивна лексика дає твердження більшої виразності, образності, значно впливає на почуття співрозмовника, читача. Отже, в художньому тексті емоційно-експресивна лексика виконує ряд важливих функцій. Вона дозволяє автору всебічно охарактеризувати символи, показуючи при цьому ставлення до них і відповідно передаючи читачам симпатії або апатію.

У роботі розглядаються функції виразних лексичних предметів у художній літературі, вони характеризуються як складові створення стилю, які представлені системою тропічних та образних засобів.

Робота присвячена засобам досягнення еквівалентності в перекладі емоційного стану головного героя. У роботі розкриваються особливості перекладу емоцій у художній літературі. Особлива увага приділяється аналізу основних методів перекладу та перетворень, що використовуються в перекладах романів, написаних Данієли Стіл.

Визначено роль емоційно-виразної лексики в художній мові. Для досягнення цієї мети, перш за все, необхідно визначити в науковій літературі значення «емоції», «оцінки» та «емоційної оцінки», вивчити функції та види емоційно-зabarвленого словника, проаналізувати способи представлення емоційно-виразної інформації в художній літературі, вивчення лексичних перетворень при перекладі художнього тексту, встановлення основних трансформації та прийоми перетворення в перекладі роману Даніель Стіл «Диво».

Практична цінність дослідження полягає в тому, що його основні положення і висновки можуть бути використані в курсах з стилістики. Для вирішення завдань дослідження використовується дескриптивний метод, порівняльний метод, кількісний аналіз, метод безперервного відбору.

Випадки застосування таких трансформацій, як доповнення, генералізація, компенсація, перебудова, номіналізація, заміна, перетворення, опущення. І інші випадки, як стилістичні фігури (тропи).

Ступінь адекватності перекладу оцінюється в кожному прикладі. Цей аналіз допомагає виявити наявність великої кількості емоційно-експресивних лексичних одиниць.

Аналіз різних аспектів передбачав особливості прийомів та трансформацій експресивного забарвлення, їх використання з метою відтворення емоційно-забарвленої лексики.

Ключові слова: емоційність, експресивна лексика, художній текст.

SUMMARY

Nitsulias T.Y. Reproduction of emotional-expressive lexicity in the ukrainian translation of roman Danielle Steel- Manuscript.

The thesis for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . –Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

The artistic texts use a wealth of language means, the purpose of which is to justify a certain impression on the reader. The article examines examples of the translation of emotional lexical units from English to Ukrainian on the material of the novel.

It should be noted that expressional lexicon gives to the statement of bigger expressiveness, figurativeness, considerably influences feelings of the interlocutor, reader. So, in the literary text, emotional and expressional lexicon performs a number of important functions. It allows the author to characterize comprehensively characters, showing at the same time the attitude towards them and respectively transferring to readers the sympathies or apathy.

The article discusses the functions of expressive lexical items in a fiction, they are characterized as components of creation of style that are represented by the system of tropical and figurative means.

The article is dedicated to the means of achieving equivalence in the translation of the emotional state of a protagonist. The work discloses the peculiarities of the translation of emotions in fiction. Special attention is focused on the analysis of the basic translation techniques and transformations used in the translations of the novels written by Danielle Steel.

The role of emotional-expressive vocabulary in art speech is determined. To achieve this goal, first of all, it is necessary to define the meanings of «emotion», «assessment» and «emotional evaluation» in the scientific literature, to explore the functions and types of emotionally-colored vocabulary, to analyse ways of representation emotionally and expressional information in fiction, to study lexical transformations at the translation of the art text, to establish the main translation receptions and transformations in translation novel by Danielle Steel «The Miracle».

The practical value of a research is that his main provisions and conclusions can be used in courses on stylistics .

To solve the problems of the investigation we use the descriptive method, comparative method, quantitative analysis, method of continuous selection.

Cases of application of transformation such as addition, generalization, compensation, specification, reconstruction, replacement, transformation. And other cases like stylistic figures (trails). The degree of translation adequacy is estimated in each example. This analysis helps to identify the presence of a large number of emotionally-colored lexical units.

Analysis of different aspects predicted expressive vocabulary of complex methods and techniques using in order to clarify its fullest composition and specific features.

Key words: emotionality, expressional lexicon, art text.